

Alle slægter lytted
til det tyste spil:
skulle det os lære
hvad vor længsel vil?
Skal vi få at vide
af de toner blide
hvorfor jord og stjernehælv blev til?

Karl Jespersen (4).

Martin A. Hansen skildrer og tolker mytens indhold således (5):

»Yggdrasil er ikke et rigtigt træ. Det er snart gudens hest eller galge, snart er det selve universet eller det kosmiske træ, der ses om natten og har mælkevejen som stamme og stjernerne som løv. Og når der fortælles, at de tre mægtige norner bor under Yggdrasil, hvis rødder rinder fra tre verdensdele, og som står over tre gådefulde brønde, og at der i træet lever allegoriske dyr, en ørn, et egern, Ratatosk, en hjort, en drage, mens guden Heidrun, fra hvis yver der flyder mjød til guderne, æder af træets løv, så vil det sige, at Yggdrasil er et poetisk mytisk sindbillede, der hører til en abstrakt tænke måde. . . Yggdrasilbilledet har brugt hjemlige forestillinger, men de var flyttet over i en allegori, hvori der er indvandrede synsmåder, hellenistisk og kristen symbolisme«.

I N. F. S. Grundtvigs udgave af Saxo's »Danmarks krønike« (1818) hedder det om Frederik VI: Af ask er o dannemænds konge dit spir. . . opelsket. . . på Yggdrasil's hellige stamme. – Til Try højskoles jubilæum 1949 skænkede gamle elever en talerstol forestillende Yggdrasil (6).

LITTERATUR: (1) 716 83–85; 112 1,498,513; (2) 530d 77; (3) 433v 45; (4) sml. 600c 141–43; (5) 333h 22f, se også 112 483ff,512; 716 129ff; 159 1917,49–62; 178 12,1945,52f; 232 624; (6) 455 8/3 1949. – Anders Bæksted, Guder og helte i Norden (1971) 44–48,144.

VARSLER

Skreg krage i asketræ på kirkegården, var det et dødsvarsel (NSjælland; 1).

Det sene løvspring (normalt er træet først omkring 1. juni helt udsprunget, når andre træer og buske, i nogle år dog ikke egen, står grønne) gav anledning til en gammel og udbredt landboregel: Springer (eller: kommer) ask før eg, · giver (bliver som'ren bleg = tør; springer eg før ask, · giver (går) sommeren (i) vask = megen nedbør. Varianter: når egen knoppes før ask, giver sommeren rigelig vask, men knoppes asken før eg, gi'r sommeren rigelig bleg = tørvejr til at blege

vasketøj i (2); kommer eg før ask, bliver sommeren barsk (3); når eg springer ud før ask, giver sommeren plask (Lolland; 4); springer egen før asken, går hele sommeren i vasken. Faldt bladene om efteråret hurtigt af, blev vinteren ikke så streng (Sønderjylland; 5).

LITTERATUR: (1) 941d 37; (2) 725 11/9 1897 sml. 830 8,1887,38 (Fyn); (3) 161 1906/30:1; (4) 549 197; (5) 107 1940.

Bukar, Skovmærke, *Asperula odorata*

De 15–30 cm spinkle stængler med 6–8 blade i hver krans får maj–juni øverst en kvast af hvide tragtformede blomster; frugterne er beklædt med hagekrummede børster. Almindelig i skygge på muldet skovbund. Den tørre plante er vellugtende.

Bukar o. 1300ff (bukarue) med mange dialektformer: båer, bogar etc., måske oprindelig bog [bøgens frugt] + arve = 'arve i nedfalden bog eller under bøg'. Bukarlandet kaldes et skovparti på nordvestsiden af Vildtfogedbakken i Rude skov (1); Bukarbakken i Jonstrup Vang.

Skovmærke o. 1450ff (udtales ofte med tryk på æ), oprindelsen til navnets sidste led er uvis. Skovmærkepladsen ligger i Magleskov, Østermarie på Bornholm (2).

Mysike 1546ff; Jylland, Fyn, Bornholm, dialektisk møssing, møsken, mossika, mysling etc., af tysk musch = moskus, et vellugtende stof. *Bejler* 1767 og *præstelus* SFyn, også om andre planter med frugter, der hæfter til tøjet; *stjerneurt* 1774, *regnkrans* 1793, planten er anvendt som regnvarsler (s. 169), *skovgrønt* o. 1830. (3).

LITTERATUR: (1) 237d 161; 11 58; (2) 148 10,373; (3) 689 1,147f.

»GRØNNE KRANSE«

»Hele urten giver en liflig lugt fra sig, især når man i forstuen eller stuen gnider den mellem hænderne«. »Bønderne her i landet gør krans af bukar, hvilke de hænger i stuen på bjælkerne og giver god lugt fra sig og bortdriver ond stank« (1648; 1); bønderne »binder dem i krans til at sælge« (1761; 2), de kaldes *myssekranse* Viborgeggen, *skovmærkekranse* Fyn, *grønne krans* København (1796; 3). Et af omkvædene i en almuesang med københavnske gadesælgeres råb lød: Grønne krans! Grønne krans! skal I ha' grønne krans? (1791); »kransbønder« fra Nord-

sjællands skove gik som kendte figurer omkring i hovedstaden med de duftende kranser anbragt på en lang stok eller i en rygkurv (4). Siden var det mest fattigfolks børn, der falbød dem, således som det skildres bl.a. i Poul Martin Møllers aprilsvise (1819): pogen sælger til dem grønne kranser, og Vilh. Fristrups sentimentale vise om drengen, der først råber: Grønne kranser! Grønne kranser! Tre for en skilling! – men da ingen vil købe efterhånden tilbyder syv for en skilling. I SVJylland o. 1870 var skovmærkekransene i det tidlige forår en betydelig salgsvare på markeder og torve, hvor mange »kranskoner« stod og falbød dem fra hele kurvefulde. Fattige koner og børn drog til skovs for at plukke skovmærke og sad hele natten og bandt kranser, ved daggy vandrede de til Ribe for at sælge dem. Mange havde faste kunder, som år efter år købte 2–3 kranser (5). I Dybbøl gik en fattig gammeljomfru omkring som »kranspige« og solgte dem for 25 øre stykket (o. 1860; 6), fra fastlandet kom koner undertiden over til Manø og solgte tørrede kranser; de blev hængt op på væggen og duftede, når man stænkede dem med vand (o. 1900; 7). Koner fra Hobro gik hvert forår omkring på landet og solgte *myssingkranser* fra store flade kurve (o. 1890; 8). »Fra jeg var 8 år [1892] husker jeg, at der hvert forår kom en ældgammel, grå kvinde til mit hjem [Astrup, Viborg a.] med grønne kranser af skovmærker. Hun... sagde kun tre ord »det er møsikker«. Disse tre ord har lydt i mit øre i 80 år, måske fordi hun ikke sagde flere, men blot rakte hånden ud for at få de småpenge hun kom for« *Agnes Eliasson* (8b). På Odense lørdagstov stod i 1800-t altid en mand med skovmærkekranser og -buketter, der var gjort fast indvendig i hans vide frakke: Vil I købe skovmærker? Vil I købe skovmærker? De har ro', de kan gro! (9). »Line Hvedebrød« fra Ladby gik om foråret rundt på Kertemindeegnen med skovmærkekranser i sine brødkurve, til hun døde o. 1930 (4). Fattigbørn fra Fåborg plukkede skovmærker til salg i byen af mænd, der solgte dem både i kranser og i »skovmærkeklemmer«: små buketter klemte ind i en kløvet pilekvist, så bladene vendte både op og ned, når kvisten var fyldt, blev bundet for enderne; også sådanne klemmer hængte man op i stuerne (10). Den skovløse halvø Reersø på VSjælland blev besøgt af folk fra skovene ved Tissø og Slagelse, de medførte grønne kranser og buketter i spånkurve med klæde over: ved Dalby gik koner rundt med bukarkranser (o. 1880–90; 4). Drengene og gamle koner gik o. 1900 omkring i Nyboder med grønne kranser. Skikken er fortsat

Bukar.
Flora Danica,
1777.

til nutiden, »hvert forår indfinder »kransbønder« sig på bestemte steder i byen, ved Helliggejst, på Amagertorv og Nørrevold ved Ørsteds-parken« (1954; 4), også på købstadstorve sælges skovmærker, desuden af børn på Ryde station Lolland.

Det er de grønne kranses tid.
De gynger, ring ved ring, på stangen.
En lille kone sælger dem
og gaden lytter efter sangen.

Carl Dumreicher (1923) (11).

»Myskendaw«, en varm sommerdag, når skovmærkerne blomstrede, drog læreren med børnene til den nærmeste skov; her lejrede de store piger sig på én høj, de mindre på en anden, og drengene plukkede *myskener* til krans, som pigerne flettede. Kransene blev hængt op i sko-

lestuen og spredte sommeren igennem deres dejlige skovduft (Sønderjylland; 12). Tilsvarende skik i Undløse MSjælland o. 1900: små flokke af børn fulgtes ad til skovene omkring Kongsdal, drengene fandt skovmærker og pigerne sad på et skovgærde og bandt dem med græsstrå på ringe af tørt græs, kransene blev hængt på hjemmets væg, buketterne sat i vand (4).

Sine steder i Jylland gik unge piger 2. pinsedag i skoven for at flette »brudekrans« af skovmærke og andre blomster. Kransene var forsynet med to opstående halvbuer, der krydsede hinanden, så det hele lignede en kurv. Når pigerne kom fra skoven, gik karlene dem i møde og sluttede kreds om forrige års »pinsebrud«; hun greb en krans og kronede den karl hun valgte til sin pinsebrudgom. Nu sluttede alle pigerne kreds om karlen, og han valgte sin brud ved at

Bukar. (ES). Overfor: Bukarkrans på bondestuens væg. Maleri af Chr. Dalsgaard.

sætte en bukarkrans på en piges hoved (o. 1850; 13).

På Strandegård i Røholte SSjælland deltager alle gårdens kvinder hvert forår i plukningen. Husets frue danner ude i skoven en krans af en tynd hasselgren beviklet med mos, buketter af passende størrelse bindes med bast over ringen. Hvert år laves to eller flere bukarkranse – en får fruens mand til »barometer« (se nedenfor), en anden lægges på hendes fars grav. Skikken stammer fra Overdrevsgården under Svenstrup gods, hvor baron Wedell-Wedellsborg (d. 1903) hvert år af døtrene fik et sådant »barometer« (4). På Mors blev de grønne krans bundet af piger og koner om grene af hvidtjørn og man indføjede engblommer (14), eller man arrangerede blomsterne i kanten af en dyb tallerken med vand (Himmerland o. 1890; 15). For at få velugt i stuen kunne man lægge friske bukar med kogsalt i et glas med tætsluttende låg og så lette låget af og til; duften kunne også udtrækkes med olivenolie eller glycerin og bringes til fordampning i en skål etc. (1900; 16).

Men det almindeligste var at have de grønne krans hængende på væggen, over kakkelovnen, i en sytråd fra loftet eller i lampen over bordet, på et spejl, vinduets kroge osv. indtil næste forår (17):

Hvor var der dog festligt derinde,
når pinseklokkerne klang;
små hvide sommergardiner
i solskin om vinduet hang.

Sankt Hansurt blev sat i bjælken
og kakkelovnen fik glans,
de duftende birkegrene
stod der med skovmærkekrans.

*H. C. Andersen, Mit barndomshjem
(digtet 4/3 1875).*

Og på væggen så jeg hænge
resten af en bukarkrans,
langt mod høst jeg så den hænge
som en hilsen fra Sct. Hans.

Anton Nielsen (18).

Man hængte de grønne krans op i dagligstuen – »det betragtedes vist som en lykke for hjemmet« (Himmerland o. 1890; 8); »vi børn plukkede skovmærker i Rygård skov [Fyn] og mor bandt krans, undertiden dobbelte, den ene inden i den anden, og disse krans gav man til gode venner« (19), at få en »lykkekrans« foræret betød lykke (Ø og SFyn; 20). Skolepiger i NJylland o.a. steder lægger bukar i breve og bøger som et minde om skovture; tørrede skovmærker er vasepynt om vinteren, og med forgyldt bånd bindes den

